

**KORXONALARNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHDA IMITATSION
MOLIYAVIY BAHOLASH USULLARI****Rahimov Azizbek Zakirovich****Qarshi davlat texnika universiteti mustaqil tadqiqotchisi****<https://doi.org/10.5281/zenodo.15880129>**

Annotatsiya: Ushbu maqolada korxonalarni innovatsion rivojlanishida imitatsion yondashuvning moliyaviy baholash usullarini o'rganish asosida korxonalarning raqobatbardoshligini ta'minlashning asosiy xususiyatlarini o'rganish bo'lib, bozorda korxona va tashkilotlarning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladigan yo'nalishlarni o'rganish. Maqolada iqtisodiyotning innovatsiyalarga asoslangan o'zgarishi bevosita davlat, xususiy biznes, davlat muassasalari va ilmiy hamjamiyatning innovatsion faoliyati bilan bog'liqligi o'rganilgan. Shu sababli, innovatsion faoliyatning mohiyati va mexanizmini o'rganish mutaxassislar uchun muhim bosqich hisoblanadi. Korxonaning axborot muhitini rivojlantirish, korxonaning yangi modullarini joriy etish, ma'lumotlar uzatish kanallarini modernizatsiya qilish zaruriyati paydo bo'ladi.

Kalit so'zlar: moliyaviy baholash, imitatsion modellashtirish, innovatsion iqtisodiyot, innovatsiya, raqobat, barkaror innovatsion faoliyat, innovatsion salohiyat.

KIRISH Mintaqada amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar jarayoni korxonalar hamda xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini sezilarli darajada o'zgartirishni, ular faoliyatini bozor talablariga moslashtirishni talab qilmoqda. Bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobatbardoshlikni oshirish, resurslardan samarali foydalanish va korxonalarni innovatsion rivojlantirishda aniq va ilmiy asoslangan imitatsion modellashtirish usullari katta ahamiyat kasb etadi. Shu boisdan korxonalar innovatsion rivojlanishini imitatsion modellashtirish bugungi iqtisodiy muhitda zaruriy va dolzarb jarayon hisoblanadi. Bu yondashuv yordamida mintaqaviy biznes subyektlari aniq tahlillarga asoslangan qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Imitatsion modellashtirish korxonalarning raqobatbardoshligini oshirish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiy o'sishning yangi yo'nalishlarini aniqlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Korxonalar innovatsion rivojlanishini imitatsion modellashtirish bo'yicha ilmiy-nazariy yondashuvlar iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, resurslarni optimal taqsimlash va samarali boshqarish uchun zaruriy konseptual asosni ta'minlaydi. Ushbu jarayonda ekonometrik imitatsion modellashtirish, tizimli tahlil va raqamli texnologiyalar asosida dinamik prognozlash yondashuvlari qo'llaniladi.

Korxonalar innovatsion rivojlanishini imitatsion imitatsion modellashtirish bo'yicha olib boriladigan tadqiqotlar va amaliy yondashuvlarning asosiy maqsadi korxonalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va mintaqaviy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini kuchaytirishdan iborat.

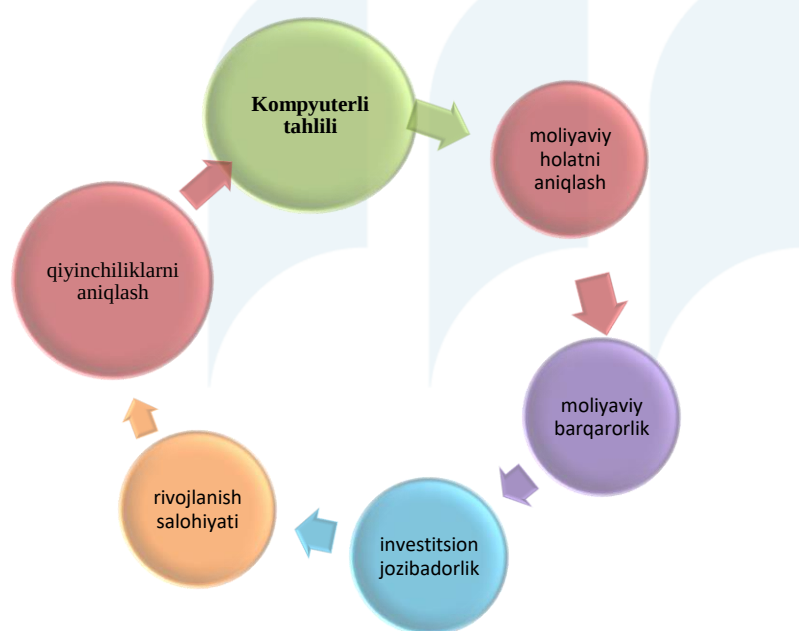
Korxonalarda innovatsion iqtisodiy siyosat tushunchalari "hududni rivojlantirish" tushunchasi bilan chambarchas bog'liq. Bu haqda V. N. Leksin va A. N. Shvetsov buni «hayot darajasi va sifati parametrlarining ijobiy dinamikasiga yo'naltirilgan mintaqaviy tizimning shunday ishlash tartibi» deb tushunadilar. Aholi, barqaror, muvozanati bilan ta'minlangan hududning ijtimoiy, iqtisodiy, resurs va ekologik potentsiallarini o'zaro vayronagarchiliksiz

takror ishlab chiqarish»¹. Shu bilan birga, tushunchalar "hudud" va "mintaqaviy tizim" ular tomonidan sinonim sifatida qabul qilinadi. Hudud ostida mualliflar ma'lum bir qismini ijtimoiy, tabiiy, iqtisodiy, infratuzilmaviy, madaniy va tarixiy yoki mahalliy hokimiyatlar ostida bo'lgan davlatning fazoviy korxonalaridir.

Korxonalar rivojlanishning mohiyatini aniqlashda ana shunday yondashuvga yaqinmiz. Ushbu holatda "Mintaqaviy rivojlanishni tartibga solish deganda hududiy tizimlarning barqaror va mutanosib ishlashini ta'minlash bo'yicha maxsus tashkil etilgan tizimli mahalliy iqtisodiy siyosat tushunilishi kerak.

E'tibor bering, iqtisodiy nobarqarorlik natijasida mintaqaviy byudjetlarning daromadlarini shakllantirishda byudjet xavfi mavjud² davlat organlari ixtiyoridagi moliyaviy resurslar oqimiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi³, ularni o'rganish ushbu tadqiqot tahlildan xulosa chiqarish mumkin. E'tibor bering, byudjet risklari ham yo'qotish imkoniyati, ham daromad olish imkoniyati sifatida ko'rib chiqilishi kerak⁴.

Bizning tavsiyamiz mintaqaviy korxonalarning barqaror rivojlanishi uchun, innovatsiyalarni joriy etish, texnologiyalar va boshqaruv usullarini yangilas, resurslardan samarali foydalanish, mahalliy xom ashyodan maksimal foydalanish, institutsional muhitni mustahkamlash, bozor iqtisodiyotini rivojlantirish va investitsiyalarni jalb qilish lozim.



1-rasm. Korxonalarni moliyaviy baholash.

1 Leksin V.N., Shvetsov A.N. Davlat va hududlar: hududiy rivojlanishni davlat tomonidan tartibga solish nazariyasi va amaliyoti. - M., 2007. S. 44.

2 Горохова Д. В. Управление бюджетными рисками субъектов Российской Федерации на современном этапе управления государственными финансами // Управление риском. — 2013. — № 1. — С. 22–27.

3 Косов М. Е. Анализ рисков потери доходов бюджетной системы Российской Федерации // Научные ведомости Белгородского государственного университета. — 2018. — № 1. Т. 45. — С. 59–66. — (Экономика. Информатика). — doi: 10.18413/2411-3808-2018-45-1-59-66.

4 Rodger C., Petch J. Uncertainty and risk analysis : a practical guide from Business Dynamics. — UK: PricewaterhouseCoopers, 1999. — 50 p.

Mintaqada korxonalar moliyaviy baholash deganda, ma'lum bir hududdagi (mintaqadagi) biznes va korxonalarning moliyaviy imkoniyatlari va quvvatlarini tahlil qilish va baholash tushuniladi. Bu jarayon siklik jarayon bo'lib, quyidagi asosiy maqsadlarga ega (1-rasm).

Rasmdan kurib turganimizdek, moliyaviy holatni baholash va rivojlanish jarayonlarini tavsiflovchi siklik modelni ifodalaydi. Bu besh asosiy komponentdan tashkil topgan bo'lib, ular siklik jarayonni aks ettiradi:

1. Moliyaviy holatni aniqlash
2. Moliyaviy barqarorlik
3. Investitsion jozibadorlik
4. Rivojlanish salohiyati
5. Qiyinchiliklarni aniqlash
6. Komponentlar Tahlili

Moliyaviy holatni aniqlashda moliya va iqtisodiy faoliyatning hozirgi ahvoli tahlil qilinadi va korxona yoki hududning moliyaviy ko'rsatkichlari baholanadi. Moliyaviy barqarorlik, barqaror iqtisodiy muhit yaratilishi va moliya oqimlari va daromadlarning barqarorligini ta'minlash zarur. Investitsion jozibadorlik kapital jalb qilish va sarmoyadorlar uchun qulay shart-sharoit yaratish kerak. Moliyaviy barqarorlik mavjud bo'lsa, investitsiyalar kiritilishi osonlashadi. Rivojlanish salohiyati investitsiyalar natijasida o'sish va innovatsiyalarni joriy etish imkoniyati paydo bo'ladi va korxona yoki iqtisodiy sektorning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasi shakllanadi. Rivojlanish jarayonida duch kelinadigan muammolar tahlil qilinadi va moliyaviy, iqtisodiy yoki tashkiliy to'siqlar aniqlanadi va ularga yechim topish rejalashtiriladi.

Xulosa qilib aytganda bizning fikrimizcha ushbu siklik model moliyaviy rivojlanish va investitsion jozibadorlikni oshirish uchun zarur jarayonlarni ko'rsatadi. Barqaror moliyaviy tizim bo'lmasa, investitsiyalarni jalb qilish qiyinlashadi. Investitsion jozibadorlik rivojlanish salohiyatini oshiradi, ammo qiyinchiliklarni aniqlash va bartaraf etish jarayoni doimiy amalga oshirilishi kerak. Doimiy monitoring va tahlil amalga oshirilsa, tizim samarali ishlaydi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash mumkin.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Leksin V.N., Shvetsov A.N. Davlat va hududlar: hududiy rivojlanishni davlat tomonidan tartibga solish nazariyasi va amaliyoti. - M., 2007. S. 44.
2. Горохова Д. В. Управление бюджетными рисками субъектов Российской Федерации на современном этапе управления государственными финансами // Управление риском.—2013.—№ 1.—С. 22–27.
3. Косов М. Е. Анализ рисков потери доходов бюджетной системы Российской Федерации // Научные ведомости Белгородского государственного университета.—2018.—№ 1. Т. 45.—С. 59–66.—(Экономика. Информатика).—doi: 10.18413/2411-3808-2018-45-1-59-66.
4. Rodger C., Petch J. Uncertainty and risk analysis : a practical guide from Business Dynamics.—UK: PricewaterhouseCoopers, 1999.—50 p.

5. Muxitdinov, X. S., & Rahimov, A. M. (2021). Providing Accommodation and Food Services to the Population of the Region. *International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD)*(e-ISSN: 2456-6470), 1(1), 42-48.
7. Muhammadiyevich, R. A. (2021). Residence and catering services to the population the importance of econometric modeling in regulatory assessment of consumer requirements to improve display quality. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 1043-1048.
8. Norimovich, R. A., & Namazovna, A. N. (2024). Evaluative indicators of increasing the production efficiency of industrial sectors. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 42, 1.
9. Равшанова, М.М. (2024). Значение педагогических экспериментов в развитии эконометрических навыков учащихся. *Экономика и социум*, (3-1 (118)), 836-839.
10. Ravshanova Mukhayyo Makhmanazarovna. (2025). Skills required to perform two-factor econometric analysis. *European International Journal of Pedagogics*, 5(01), 50-53. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/eijp/article/view/65124>.